

ದನಿಸಂತೆ

ದನಿಸಂತೆ (ನಾ). ಅನೇಕ ಶಬ್ದಗಳ ಕೂಟ; ಗಲಾಟೆ; ಗದ್ದಲ; (ದನಿ + ಸಂತೆ).

ರಾಮಚಂದ್ರನು ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಹಾಗು ತಮ್ಮನನ್ನು ತನ್ನ ಜೊತೆ ಕಾಡಿಗೆ ಕರೆದೊಯ್ಯಲು ರಾಜಾಜ್ಞೆ ಪಡೆಯಲು ತಂದೆಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗುವನು. ಸಂತಾಪದಿಂದ ದಶರಥನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ದುರ್ಬಲವಾಗಿ, ಭೀತಿ ಶೂನ್ಯ ಮನಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಮಗನನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ಅಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲು ಎದ್ದೇಳುವನು. ಸಾಧ್ಯವಾಗದೆ ಮೂರ್ಛಿತನಾಗಿ ಧರೆಗೆ ಕುಸಿಯುವನು. ಸೀತಾರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ವೃದ್ಧ ತಂದೆಯನ್ನು ಮಂಚಕ್ಕೆ ಎತ್ತಿ ಮಲಗಿಸಿ ಸಂತೈಸುವರು.

ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಸ್ತ್ರೀ ಜನರ ನೂಪುರದೊಡನೆಯ ಗದ್ದಲದ ಆಕ್ರಂದನವನ್ನು ಕವಿಯು ಪುಷ್ಪಪ್ರಭಾತದ ಕ್ರೌಂಚ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಮುಗಿಲೆತ್ತರದ 'ದನಿಸಂತೆ'ಗೆ ಹೋಲಿಸಿ, ಉಪಮಾಲಂಕಾರದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆ ಬಣ್ಣಿಸುವಾಗ ಆ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಶಬ್ದಕೂಟವನ್ನು 'ದನಿಸಂತೆ'ಗೈವಂತೆ ಎಂದು ಆ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಸೂಕ್ತವಾಗಿ ಹೊಸ ನುಡಿಗಟ್ಟನ್ನು ರೂಪಿಸಿ, ನೋವಿನ ಆಕ್ರಂದನವನ್ನು ಪ್ರಕಟಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಬಾಗೇಪಲ್ಲಿಯ ಬಳಿ 'ಚಿಲುಕಲನೇಪುರ್' ಎಂಬ ಗ್ರಾಮವಿದೆ. ಆ ತೆಲುಗು ಹೆಸರಿನ ಅರ್ಥ 'ಗಿಳಿಗಳ ಸಂತೆ'.

'ಸೀತಾರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ್ ವೃದ್ಧನಂ
ಪರ್ಮಂಕಕೈ ಸಂತೈಸುತಿರೆ, ವರ್ಧಿಸಿತೊ
ನೂಪುರ ರವಂವೆರೆಸಿ ಸ್ತ್ರೀಜನಾಕ್ರಂದನಂ,
ಪುಷ್ಪ ಪ್ರಭಾತದೊಳ್ ಕ್ರೌಂಚವಕ್ಷಿಯ ಪಂಕ್ತಿ
ನೆರೆದು ಮುಗಿಲೆತ್ತರದಿ ದನಿಸಂತೆಗೈವಂತೆವೋಲ್!
(1.4:356-360)

ನೀರ್ಬೆಂಕೆ

ನೀರ್ಬೆಂಕೆ (ನಾ). ದ್ರವರೂಪವಾದ ಬೆಂಕಿ; ಲಾವಾರಸ; (ನೀರ್ + ಬೆಂಕಿ).

ದಶರಥನು ವರವನ್ನು ಕೊಡುವೆನು ಎಂದು ಕೈಗೆ ಹೇಳಿದಾಗ, ಅವಳು ರಾಮನನ್ನು ಕಾಡಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ನೀಡೆಂದು ಕೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿದ ದಶರಥನು ಕೋಪಾಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಕುದಿದು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಕವಿಯು ಅವನ ಕ್ರೋಧ ಮುಖವನ್ನು ಪ್ರಾಣಾಗ್ನಿ ಪರ್ವತ ಜ್ವಾಲಾಮುಖಿಯ ಮುಖವು ನೀರ್ಬೆಂಕೆಯನ್ನು ಹರಿಸುವಂತೆ ರೋಷಭೀಷಣವಾಯಿತು ಎಂದು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಲಾವಾರಸಕ್ಕೆ 'ನೀರ್ಬೆಂಕೆ' ಎಂಬ ಹೊಸ ಪದ ನಿರ್ಮಿಸಿ, ಅವನ ಮುಖದಿಂದ ಉಕ್ಕಿ ಹರಿದ ಜ್ವಾಲೆಯ ಭಾವವನ್ನು ಪ್ರಕಟಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಪೋಜ್ಜಲಿಸಿದುದು ಕೋಪನ ಜ್ವಾಲೆ ಭೂಮಿಪಗೆ ಪ್ರಾಣಾಗ್ನಿ ಪರ್ವತ ಜ್ವಾಲಾಮುಖಿಯ ಮುಖಂ ನೀರ್ಬೆಂಕೆಯಂ ಪೊನ್ನೆಲ್ಲೆಯುತೋಕರಿಪಂತೆ ರೋಷಭೀಷಣನಾಗಿ ಕರ್ಣಂ ಕರೋರಮಂ'
(1.3: 486-89)

ಬೆರೆಲಿಚ

ಬೆರೆಲಿಚ (ನಾ). ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದುದು; ಉಗುರು;

